

De Geschiedenis van Westzaan opnieuw beschreven

Deel 62

door **WILLEM TIP**

DE TWINTIGSTE EEUW

Verenigingen

Veel meer dan in de voorafgaande eeuw beginnen de Westzaners na 1900 hun krachten te bundelen in verenigingen. Verenigingen ontstaan op allerlei gebied: kerk, sport, cultuur, gezondheid. Als teken van de nieuwe eeuw hebben de verenigingen meestal een duidelijke kleur. Ze zijn kerkelijk gebonden, socialistisch, liberaal of juist uitdrukkelijk neutraal. De verzuiling begint: ieder zoekt een vereniging op waarin hij zijn geestverwanten treft. De zuilen zijn op zichzelf gunstig. Ze dragen de maatschappij en zorgen voor de ontwikkeling van de deelnemers. Ze verdelen de samenleving echter ook. Zoals in het verleden stad en platteland zelf hun weg zochten, zo doen het nu de zuilen. Ze hebben weet van elkaar, hebben elkaar ook geregeld nodig maar zien de partners in de samenwerking toch vooral als een hypotheek. Wie krachtig genoeg is bouwt zijn zuil alleen.

Ook Westzaan heeft zijn zuilen. Socialisten, communisten, liberalen, confessionelen. Ze maken kort en goed alle belangentegenstellingen duidelijk. Het besturen van het dorp wordt er niet eenvoudiger op. Al te vaak staan de gezindten voor onbuigzaam stelling nemen en strijd. De hele twintigste eeuw blijven de zuilen herkenbaar. Wel worden de grenzen geleidelijk minder scherp. Het grootste deel van de eeuw is dan echter al voorbij.

Het plaatselijk nut

Het Westzaanse departement van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen heeft rond de eeuwwisseling al oude rechten. In 1850 heeft het departement een spaarbank opgericht, die in het jaar 1900 niet minder dan 328 spaarders telt met een gezamenlijke inleg van rond 70.000 gulden. Het grootste deel van dat bedrag heeft de bank belegd in aandelen. Er zijn echter ook leningen aan de gemeente, de polder en aan de hervormde kerk. Voor de kinderen is er een kinderspaarbank. Daarop hebben de kinderen van de Noorderschool ruim 1000 gulden ingelegd en de kinderen van de Zuiderschool bijna 600 gulden.

Nieuwe klokken

Sinds de torenval in 1843 heeft Westzaan geen openbaar uurwerk meer. Daarmee steekt het dorp karig af bij de andere Zaangemeenten. Een klein klokje heeft Westzaan wel. Het hangt hoog in de toren van het Raadhuis en kan als het nodig is met de hand geluid worden. Een groot en indrukwekkend geluid brengt het echter niet voort.

Ter ere van het 50 jarig bestaan schenkt de Nutsspaarbank in 1900 twee nieuwe klokken aan de gemeente. Eén in de toren van het Raadhuis, een tweede aan de voorgevel van de Zuiderschool. Uitgebreid beschrijft men de schenking in een brief

Foto:
Westzaanse
Digitale
Beeldbank

aan het gemeentebestuur: CIJFERS, WIJZERS EN MINUTEN STERK VERGULD

'1. Een uurwerk voor den toren in het Gemeentehuis, loopende na eenmaal opwinden 30 uur, slaande het hele uur voluit en het halve uur één slag en de uren op twee zijden van den toren aanwijzende.

De wijzerplaten zullen een middellijn hebben van ruim een meter, de cijfers, wijzers en minuten sterk verguld.

De klok zal er een zijn van 60 centimeters diameter en weegt 146 kilo en deze zal zo gesteld worden dat zij onafhankelijk van het uurwerk geluid kan worden.

2. Een uurwerk voor de Zuiderschool, loopende na eenmaal opwinden acht dagen, slaande mede het heel uur voluit en het half uur één slag, met een cijferplaat als boven van 80 centimeters middellijn, te plaatsen in de voorgevel der school.

Als slagklok te bezigen, die welke thans in den toren van het raadhuis hangt en welke klok, tevens geschikt om geluid te worden, in eenen ijzeren stelling geplaatst wordt, boven den gevel van den school.

De uurwerken zullen zijn geheel nieuw, van solide constructie en worden geleverd door den uurwerkmaker, den heer B. Eijsbouts te Asten in Noordbrabant(...)'.

De Nutsspaarbank trekt voor de gift een bedrag uit van maximaal duizend gulden. In 1901 worden de klokken daadwerkelijk geplaatst. Het kleine klokje van het Raadhuis verhuist zoals afgesproken naar de Zuiderschool.

Tot ver na de Tweede Wereldoorlog blijven de Nutsspaarbank en de daarnaast opgerichte Nutsbibliotheek werkzaam, vanaf de jaren '50 in een nieuw bankgebouw aan de Kerkbuurt. Tegen de eeuwwisseling blijkt er voor de bank echter onvoldoende emplooi. Het gebouw sluit en is sindsdien ingericht als woning. De bibliotheek is al eerder beëindigd.

Sportverenigingen

Ruimschoots voor de eeuwwisseling, in 1883 wordt in Westzaan-noord de gymnastiekvereniging Jahn opgericht. Men oefent aanvankelijk twee avonden per week in het oude schoolgebouw bij de Grote kerk. Dat gebouw is beschikbaar gekomen na de stichting van de nieuwe Noorderschool. Een oefenveld voor buitensport komt pas veel later beschikbaar, niet eerder dan in 1908. Men koopt een deel van het 'bosje van Barthel' aan de Krabbelbuurt. De leden kappen zelf de bomen en verwijderen de stronken.

Ook de korfbalvereniging RODA maakt jarenlang gebruik van het nieuw aangelegde terrein.

Andere gymnastiekverenigingen die rond en na de eeuwwisseling het licht zien zijn de Damesgymnastiekvereniging DEVO in Westzaan-noord (1899), de gymnastiekvereniging 't Hoen in Westzaan - zuid (1904 - jaren '30) en de Chr. Gymnastiekvereniging ODI (jaren '50).

De korfbalvereniging RODA wordt opgericht op 1 februari 1918. De eerste tijd speelt Roda op het Jahn - terrein achter de J.J. Allanstraat, daarna op een terrein achter de Raadhuisstraat. Sinds de jaren 1950 beschikt de vereniging over een eigen terrein achter de Kerkbuurt.

De IJclub Lambert Melisz ziet het licht op 25 februari 1907. De club heeft zijn ijsbaan in Westzaan-zuid.

De Voetbalvereniging Westzaan, eveneens in Westzaan - zuid verschijnt op 13 juni 1921. Sinds 1967 beschikt de club over een nieuw aangelegd veld en sinds 1980 over een tweede veld.

In Westzaan-noord richten sommigen die 'de zuid' te ver weg vinden in 1921 een tweede voetbalclub op, de Westzaanse Racing Club. Deze club bestaat echter niet lang. Na enig vallen en opstaan eindigt haar geschiedenis nog voor het aanbreken van de crisisjaren, in 1928.